

beleving en religieuze levenshouding, maar in hun wijze van denken omtrent God als het Object der religie. Had toch de oudere generatie daaromtrent zekerheid, de jongere, die ik hier op het oog heb, heeft daaromtrent niet meer dan waarschijnlijkheid.

Dit waarschijnlijkheids-standpunt of probabilisme doet zich ook voor op het gebied der wijsbegeerte. Zoowel daar, als op religieus gebied, is, wat ik niet noemen wil het synkretisme, maar het eklekticisme, er een onbedrieglijk symptoom van. Niet synkretisme, want dit woord herinnert te veel aan het bekende gemis van waarheidszin bij de oude bewoners van Kreta, en het ware onbillijk, aan het probabilisme zin voor waarheid te ontzeggen. Dit laatste toch zoekt juist, zoo op wijsgeerig gebied naar waarheid omtrent het Absolute, als op dat der religie naar waarheid omtrent God.

Doch met zijn relatieve of betrekkelijke zekerheid, met zijn „zowel — als” of zijn „het kan zoo — maar misschien ook wel anders wezen”, zoekt het die waarheid door, uit elkaar weersprekende systemen, hetzij op wijsgeerig, hetzij op religieus gebied, enkele daarin als waarheid geldende stellingen uit te lezen, uit te kiezen of uit te lichten, om ze dan, hoe weinig ook bij elkaar passend, hoe heteroogeen ook, te verbinden, te vereenigen, te vermengen.

Onder dit aspect nu vertoont zich aan mij de religieusiteit van vele intellectueelen der jongere generatie, waartoe ik niet alleen de rijpere jeugd, maar ook mannen en vrouwen van meer gevorderden leeftijd reken. Ik beweer dan ook deze religieusiteit geen onrecht te doen, wanneer ik u van haar ga spreken als

RELIGIEUS EKLEKTICISME.

Maar beweren is nog geen bewijzen.

Laat mij daarom eerst aantoonen, dat zij religieus eklekticisme is, om daarna, wat u zeker ook van mij verwacht, mijn oordeel omtrent deze religieusiteit niet terug te houden, maar uit te spreken.

Eerst dan, dat de religieusiteit van de intellectueelen der jongere generatie, voor zoover zij van die der oudere verschilt, religieus eklekticisme is.